

Ortaokul Öğrencilerinin Etkin Yurttaşlık ve Hukuk Kuralları Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi*

Mithat AYDIN**, Türkan ÇELİK***

Öz

Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin “etkin yurttaş” ve “hukuk kuralları” kavramlarına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2016–2017 eğitim öğretim yılında İstanbul’daki bir ortaokulun 7. Sınıfında eğitim gören 129 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma verileri, “Etkin Yurttaş ..... gibidir, çünkü .....” ve “Hukuk kuralları ..... gibidir, çünkü ....” cümlelerini içeren bir form aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizi ve yorumlanmasında içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğrenciler “etkin yurttaşlık” kavramına yönelik 60 farklı metafor geliştirmiş olup, bunlar “değerli ve yaşam kaynağı, koruyucu ve mücadeleci, üretim ve çalışmanın kaynağı, yırtıcı ve güçlü, rehber ve yol gösteren şeklinde beş farklı kategoride adlandırılmıştır. Aynı şekilde “hukuk kuralları” kavramına yönelik de 62 farklı metafor çıkmış olup, bunlar da “koruyucu, yol gösteren, olağanüstü güç kaynağı ve kahraman, hayat veren, adalet ve dengenin kaynağı” şeklinde farklı beş kategoriye ayrılmıştır. Etkin yurttaşlık kavramına yönelik öğrencilerden en çok sırasıyla “Karıncı, arı, inek, aslan, tavuk ve kartal” metaforları geliştirilirken; hukuk kuralları kavramına yönelik ise, “baba, anne, Kur’an-ı Kerim, ağaç, öğretmen, terazi, yara bandı” şeklinde metaforlar ön plana çıkmıştır. Etkin yurttaşlık kavramına ilişkin metaforların “üretim ve çalışmanın kaynağı” kategorisinde, hukuk kuralları kavramının ise, “koruyucu” kategorisinde daha fazla yer aldığı görülmüştür. Dolayısıyla ortaokul öğrencileri etkin yurttaş ülkesi için üreten çalışan faydalı olan bir birey olarak görünürken, hukuk kurallarını ise, insanların huzurlu ve sağlıklı bir ortamda yaşamlarını sürdürmeleri için koruyucu bir rolde gördükleri şeklinde bir sonuca ulaşmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Metafor, hukuk kuralları, etkin yurttaşlık, demokrasi, ortaokul öğrencileri.*

Investigation of Metaphorical Perceptions of Secondary School Students toward Concepts of Effective Citizenship and Legal Rules

Abstract

The aim of this research is to reveal the perceptions of middle school students about the concepts of “effective citizenship” and “rules of law” through metaphors. The study group consists of 129 seventh grade students who are studying in a secondary school in Istanbul during the 2016-2017 academic years. The descriptive survey model was used in the study. The research data were gathered through a form that asked to complete the sentences: “Effective citizenship is like.....; because....” and “Rules of law are like.....; because.....”. The content analysis technique was used for analyzing and interpreting the data. According to the results of the research; Students developed 60 different metaphors for the concept of “effective citizenship” and they are named in five different categories as: “valuable and the source of life, protector and challenger, production and source of study, predatory and powerful, guide and guiding”. Similarly, 62

*Bu çalışma, 4-6 Mayıs tarihleri arasında Eskişehir’de düzenlenen 6. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu’na sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, maydin@pau.edu.tr

***Dr. Öğretmen, Tevfik Kut Ortaokulu, turkan6.celik@hotmail.com

different metaphors have been developed by students for the concept of "rules of law" and they are divided into five different categories as "protective, guiding, extraordinary power source and hero, life giving, justice and equilibrium." While the students developed metaphors such as "Ant, bee, cow, lion, poultry and eagle" for the concept of effective citizenship, they developed metaphors such as; "father, mother, Quran, tree, teacher, scales, wound band" for the concept of legal rules. It has been seen that the metaphors related to the concept of effective citizenship are included in the "source of production and work" category, and the concept of the rules of law takes more place in the "protective" category. As a result, secondary school students saw an effective citizen as a procreator, active and beneficial individual for own country, while they saw the legal rules as a protective role for people to continue their lives in a peaceful and healthy environment.

Keywords: *Metaphors, legal rules, effective citizenship, middle school students*

Giriş

Etkin yurttaşlık bir tavır, bir duruş bir yaşama biçimi hatta bir sanat olup, toplumların geleceği ve ülkelerin kalkınması açısından çok önemlidir. Bireylerin etkin yurttaşlık konusunda eğitilmeleri ve onlarda küçük yaşlardan itibaren farkındalık oluşturulmasının gerekliliği gün geçtikçe kendini daha fazla hissettirmektedir. Bu açıdan yurttaşlık kavramının anlam ve önemine öncelikle bakılması daha sağlıklı olacaktır. Yurttaşlık; hak, özgürlük, ödev ve sorumluluklar bağlamında tanımlanıp, aynı zamanda bireyin bir topluluğa aidiyetini ifade eden, devletle birey arasında bağ kuran hukukî bir statüdür (Kurt Topuz, 2010). Yurttaşlığın siyasal bir kimlik anlamını alması Fransız Devrimi sonrasında gerçekleşmiştir (Polat, 2011). Yurttaşlık kavramı Patrick'e (1999) göre, bir ülke içerisinde yaşayan insanların birçok konudaki farklılıklarına rağmen, herkes tarafından eşit bir şekilde paylaşılan tek kimlik unsuru; Ulutaş'a (2014) göre ise yurttaşlık, kişilerin aynı toprak parçası üzerinde yaşamalarını olanaklı ve anlamlı kılıp, belirli niteliklerle tanımlı ve bir yerlerde ya da kurullarla sınırlı olmak anlamı taşıyan bir kimliktir. Devlet yurttaşlarla arasında bulunan hukuki bağlar çerçevesinde ilişki kurar ve birtakım beklentilerde bulunur. Zira bireyin bir vatana aidiyeti olan yurttaşlık, bireyin toplumsal değerlere ve geçmişine sahip çıkması ve ülkesiyle ideal birliğin içinde olması anlamına da gelir. Devlet bireye bazı haklar ve hizmetler sunarken bu işlerin devam ve düzeni için yurttaşlara da bazı ödev ve görevler verir. Kişilerin bu ödev ve görevlerini isteyerek yerine getirmesi yurttaşın devlete karşı sadakat ve aitik duygularının güçlü

olduğunu gösterir. Bireyin belirli hak ve özgürlüklerinden yararlanırken, devletin yönetimine siyasal karar alma süreçlerine katılması da beklenmektedir. Çünkü yurttaşlık statüsü ile birey bir takım hak ve özgürlüklerin öznesi olurken, aynı zamanda devlet ile arasında yöneten ve yönetilen ilişkisini de devam ettirir. Bireyin ihtiyacı olan hak ve özgürlükleri temin eden devlet egemen ve meşru güçtür. Devlete egemen ve meşru özelliği kazandıran güç ise aktif yurttaşlardır (Korkut, 2014).

Yurttaşlık hukukunu oluşturan kaynaklar milli kaynaklar, milletlerarası kaynaklar ile doktrinlerdir. Türk yurttaşlığını oluşturan milli kaynaklar yürürlükte bulunan 1982 anayasası ve 5901 sayılı Türk vatandaşlığı kanunudur. Anayasalar devletin vatandaşa nasıl baktığının görüldüğü pencerelerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nde bugüne kadar yapılan 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasaları ile 1928/1312 ve 1964/403 numaralı vatandaşlık kanunları çıkarılmıştır. Dolayısıyla toplum ve devlet arasındaki sözleşme veya kurullar bütünü, kitapçığı olan anayasa "Genelde ilkece aynı toplumda yaşayan farklı tabaka, grup ve zümrelerin ortak bir platformda yaşayabilmek için oluşturdukları bir uzlaşma metnidir" (Aydın, M. Akt.; Ulutaş, 2012:12). Anayasa yurttaşın hangi hakların verilip hangi hakların verilmeyeceği, yurttaşın görevlerinin ne olduğunu, devletin hangi kanunu uygulayacağı, eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel hakların nasıl verileceği ve daha birçok konuda düzenlemeler yapar. (Can, 2013). İnsanların bireysel ve toplumsal hayatı için elzem olan hukuk kurulları ve etkin yurttaşlık kavramlarına yönelik farkındalık eğitiminin daha küçük yaşlarda verilmesi gerekmektedir.

Yurttaşlık Eğitimi

Ülkelerin eğitim programında belirlenen amaçlar doğrultusunda gerek okul içinde, gerekse okul dışı faaliyetlerle toplumsal hayatta, bireyleri insan hakları ve demokrasi konularında geliştirmek, kişilerin sadece insan olmaları nedeniyle sahip oldukları haklarının farkında olmalarını sağlamak, onları kullanma ve korumayı içtenlikle istemelerini sağlamak önem taşır. Daha küçük yaşlarda yurttaşların bu hakların neden korunması gerektiğinin bilincine varmaları, neyi, niçin, nasıl koruyabileceklerini bilmeleri ancak sağlıklı bir yurttaşlık eğitimi ile gerçekleştirilebilir. Demokratik toplumlarda yurttaşlık eğitiminde belirlenen temel hedeflerden biri de budur (Özpolat, 2012). Günümüz toplumlarının okullardan beklentisi de bilgi kaynaklarına kendi ulaşabilen, bilgiyi yorumlayabilen, kullanabilen, çağın koşullarına göre yeniden düzenleyebilen, çağın gerektirdiği donanıma sahip ve öğrenirken keyif alabilen bireylerin yetiştirilmesidir. Bunun yanında güçlü iletişim becerilerine sahip, eleştirel düşünüp, problem çözebilen, teknolojiyi etkin kullanabilen, karar verebilen, işbirliği içinde takım ruhu ile çalışabilen, öğrenirken başkalarına da öğretebilen, toplumsal sorunlara duyarlı ve bu sorunların çözümüne yönelik düşünebilen bireyler olarak yetişebilmeleridir (Fer&Cırık2007; Vural, 2007).

John Locke İnsanların doğuştan özgür ve eşit olduklarını savunurken insan akli ve vicdanına büyük önem verir. İnsan zihninin boş bir levha (tabula rasa)'ya benzeten John Locke yurttaşlığın da belli bir eğitim yoluyla kazanılacağını vurgulamıştır. Bireylerde erken yaşlarda başlatılacak eğitimle arzularını yönetebilen, mantık kuralları çerçevesinde hareket eden; sevgi ve saygıyı hisseden, erdemli, güçlü, adaletli, ülkesini ve dünyayı bilen, sadık ve nitelikli yurttaşların yetiştirilmesi gerekliliğine inanmıştır (Locke, 2004; Tannenbaum ve Schultz, 2005). Aydınlanma çağında Locke gibi akli rehber alan Voltaire ve Rousseau gibi düşünürler ise yetişecek yurttaşlardan "toplumu aydınlatmayı, bağınazlıkla mücadele etmeyi, hoşgörüyü yaymayı, insanı mutlu kılmayı, özgürlük olgusunu sağlamlaştırmayı kendilerine amaç ve ilke" edinmelerini beklemekteydiler (İşler, 1999, s.53). Bu konuda Kunt (2009), okullar

aracılığıyla çocuklara evrensel iyiliği ve bütün insanlara yararlı olmayı öğretmenin gerekli olduğunu belirtmektedir. Okullarda topluma uyum sağlayabilen, yasalara itaat bilinci olan, doğruluk-dürüstlük değerlerini öğrenen, hoşgörülü olan ve empati yapabilen, yardımsever ve insan haklarına, kendisine ve başkasına saygılı ve güvenli; vergi, harç gibi vatandaşlık hak ve sorumluluklarını kazanmış bireylerin yetiştirilmesini beklemektedir (Kunt, 2009). 126 sayılı Tebliğler Dergisi (14.09.2010)'ne göre ise yurttaşlık/vatandaşlık ve demokrasi eğitimi öğretim programı ile öğrencilerin;

- Özgür, bağımsız, hoşgörülü, barıştan yana ve kendine güvenen bir birey olarak demokratik ve adaletli bir toplumun oluşmasına katkı sağlamaları,
- Paylaşılan ortak değerlerin korunması ve geliştirilmesinin önemini benimsemeleri,
- Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olarak temel hak ve özgürlüklerini kullanarak sorumluluklarını yerine getirmeleri,
- Etkin, sorumlu ve demokratik bir yurttaş olarak toplumsal yaşamın geliştirilmesi ve güçlenmesinde rol almaları,
- Demokratik katılımın ve demokratik yaşamın önemine inanarak kişisel ve toplumsal sorunların çözümüne katkı sunmaları,
- Demokrasi bilincine sahip birey olarak, demokratik tutum ve davranışlar geliştirerek demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimsemeleri,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının önemini kavrayarak demokratik bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin oluşmasına katkı sağlamaları,
- İnsanlığın bir parçası olduğu bilinci ile ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konularda duyarlılık göstermeleri amaçlanmaktadır.

Çocuğun ilk eğitim kurumu olan aileden sonra çocuğun kişilik ve davranış gelişiminde en büyük pay okullara düşmektedir. Okullarda verilen yurttaşlık eğitimi de daha bilinçli ve öğretmenlerin sorumluluğu altındadır. Öğretmen sınıfta sadece uyguladığı programla çocuğa yurttaşlık bilinci veremez,

aynı zamanda davranışlarıyla da rol model olur. Bu yüzden sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin yurttaşlık eğitimi verirken; insan hakları, özgürlükler ve demokrasi konularında yeterli bilgi ve birikiminin yanında bu bilgileri kullanmaları yani günlük hayatlarındaki davranışlarında da bu teorik bilgileri pratiğe dökmeleri sonucunda ancak etkin bir yurttaşlık bilincini öğrencilere de kazandırabilirler. Zira eğitim faaliyetlerinin amacı tektip insan yetiştirmek değil, sürekli öğrenen, kendini ve çevresini geliştiren, toplumsa aktif roller alıp kendisine ve çevresine ışık olacak kişiler yetiştirmek olmalıdır.

Araştırmanın amacı

Araştırmanın genel amacı ortaokul öğrencilerinin “etkin yurttaş” ve “hukuk kuralları” kavramlarına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinin “etkin yurttaş” kavramına yönelik algılarını betimlerken kullandıkları metaforlar nelerdir?
2. Ortaokul öğrencilerinin “hukuk kuralları” kavramına yönelik algılarını betimlerken kullandıkları metaforlar nelerdir?

Yöntem

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden “olgu bilim” modeli ile yapılmıştır. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ama ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Yaşadığımız dünyada ve çevrede olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli formlarda karşımıza çıkan olgulara odaklanan olgubilim modeli, bize tamamen yabancı olmayan ancak tam anlamıyla kavrayamadığımız olguları araştırma ortamı sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Çalışma grubu

Araştırma, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Tevfik Kut Ortaokulu 7. Sınıfında öğrenim gören öğrencilerle yürütülmüştür. Araştırmaya 129 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 60’ını kız, 69’unu ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Öğrencilerin etkin yurttaşlık ve hukuk kuralları kavramlarına yönelik metaforik algılarını öğrenmek için ilgili çalışmalar incelenerek, metaforlar (mecaz) yoluyla veriler toplanmıştır. Metafor veya mecaz “bir kavram veya bir terimin belirli bir benzerliği ifade etmek amacıyla farklı bir içeriğe uygulandığı bir dil formudur” (Sackmann,1989; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013, 237). Bu çalışmada da öncelikle metaforların yanıtlanacağı görüşme formları hazırlanmıştır. Araştırma verileri, “Etkin yurttaşlık.....benzer/gibi, çünkü.....”, “Hukuk kuralları.....benzer/gibi, çünkü.....” cümlelerini içeren bir form aracılığıyla toplanmıştır. Toplam iki sorudan oluşan formda öğrencilerin benzettikleri metaforun gerekçesini istedikleri ayrıntıda yazmalarına olanak tanınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, verilerin çözümlenmesinde “içerik analizi” tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek ilişkilere ve kavramlara ulaşabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu kavramlar, okuyucu tarafından daha anlaşılır olmaları için, anlamsal ilişkilerine göre organize edilirler. Bu çalışmada da benzer olan metaforlar ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Gruplandırma yapılırken, o metaforu yanıtlayan öğrenci de Ö-1,Ö-2 şeklinde kodlanarak öğrenci açıklamalarının daha sistemli bir şekilde verilmesi sağlanmıştır. Ayrıca uygulamanın yapıldığı 129 kişiden 20’sinin formları çeşitli nedenlerden ötürü analiz dışı bırakılmıştır. Daha sonra benzer olan metaforlardan anlam ilişkisine göre “etkin yurttaşlık” kavramıyla ilgili beş, “hukuk kuralları” kavramıyla ilgili ise beş tane kategori oluşturulmuştur. Öğrencinin o metaforu oluşturmasının gerekçesini açıkladığı metinlerde önceden ayrılmış kategorilerin çatısı altında sunulmuştur. Geliştirilen metaforlar, iki ayrı uzman tarafından belirlenen ortak ölçütlere göre kategoriler oluşturulmuştur. Metaforların alfabetik sırada olduğu liste ve belirlenmiş olan kavramsal kategorilerin isimleri uzmanlara sunulmuştur. Uzmanların dönütleri doğrultusunda görüş birliği ve görüş farklılıkları belirlenerek Miles ve

Huberman formülü (1994) (Güvenirlilik = Görüş birliği / [Görüş birliği+Görüş ayrılığı]*100) hesaplanmıştır. Uzmanın ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık % 92 olduğu tespit edilmiştir. Bu değer, .90 üzerinde olduğu için araştırma açısından arzu edilen bir güvenirlik sağlamıştır.

Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin Etkin Yurttaşlık ve Hukuk Kuralları Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının İncelendiği bu çalışmada toplam 118 farklı metafor öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Bunların 57 tanesi "etkin yurttaşlık", 61 tanesi ise "hukuk kuralları" kavramına yönelik olmuştur. Etkin yurttaşlık kavramına yönelik 57 metafor beş ayrı kategori başlığı altında toplanmıştır. Bunlardan frekans sayılarına göre ön plana çıkanları: **Karınca-11, arı-8, inek-7, aslan-6, tavuk-5, kaplan-4, kartal-4** şeklinde olmuştur. Etkin yurttaşlığa ilişkin öğrenci algılarındaki metaforların, genelde olumlu olduğu ve bir etkin yurttaştan beklenen özelliklerle benzerlik gösterdiği görülmüştür. Dikkat çeken bir diğer önemli nokta ise, öğrencilerin etkin yurttaşı daha çok doğada üreten, çalışan ve güçlü özelliklere sahip hayvanlara benzettikleri olmuştur. Öğrencilerin etkin yurttaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar aşağıda sıralandığı gibi beş kategori altında toplanmıştır. Bunlar:

- 1) Değerli ve yaşam kaynağı bir metafor olarak etkin yurttaş,
- 2) Koruyucu ve mücadeleci bir metafor olarak etkin yurttaş,
- 3) Üretim ve çalışmanın kaynağı metaforu olarak etkin yurttaş,
- 4) Yırtıcı ve güçlü bir metafor olarak etkin yurttaş,
- 5) Rehber ve yol gösteren bir metafor olarak etkin yurttaş.

Hukuk kuralları kavramına yönelik ise, 61 tane metafor öğrenciler tarafından dile getirilmiştir. Öğrenci algılarındaki metaforların, genelde olumlu olduğu ancak algılarındaki hukuk figürü ve benzettikleri metaforların farklılaştıkları dikkatleri çekmektedir. Özellikle ön plana çıkan metaforlar incelendiğinde anne, baba, öğretmen gibi otorite figürleri; hukukun kutsallaştırıldığı Kur'an-ı Kerim metaforu; gücü ve sağlamlığı temsil eden ağaç figürü; denge ve adaletin temsili terazi; koruyucu zırh, hırka/mont sığınak; kötülüklerden koruyan ve onların derdine derman niteliğinde ise yarabandı benzetmelerinin olduğu görülmüştür. Bu bulgular ortaokul öğrencilerinin hukuk kurallarına hayatlarında ne kadar önem atfettiklerini göstermektedir. Zira aşağıda verilen öğrenci ifadeleri de bu bulguları desteklemektedir. Metaforlardan frekans sayılarına göre ön plana çıkanları: **baba-7, anne-7, Kur'an-ı Kerim-6, koruyucu zırh (yelek, kılıç kalkan)-5, öğretmen-5, ağaç-5, terazi-3, yarabandı-3 ve hırka/mont-3 şeklinde olup** bunlar da beş ayrı kategori başlığı altında toplanmıştır.

- 1) Koruyucu bir metafor olarak hukuk kuralları,
- 2) Yol gösteren bir metafor olarak hukuk kuralları,
- 3) Olağanüstü güç kaynağı ve bir kahraman olarak hukuk,
- 4) Hayat veren bir metafor olarak hukuk kuralları,
- 5) Adalet ve dengenin kaynağı olarak hukuk kuralları.

Tablo 1. Etkin Yurttaş Kavramına Yönelik Metafor Ve Kategoriler

KATEGORİLER	ETKİN YURTTAŞLIĞA İLİŞKİN METAFORLAR (F)	M	TF	%
Değerli ve Yaşam Etkin yurttaş	Su-2, güneş-2 , bulut, kuş yuvası, gübre, elmas	6	8	10
Koruyucu ve Mücadeleci Etkin yurttaş	Koruma, asker, savaşçı, güreşçi, cankurtaran, anne, sihirli peri, batman, duvar	9	9	15
Üretim ve Çalışmanın Kaynağı Etkin Yurttaş	Karınca-11, arı-8, inek-7, tavuk-5 , ağaç-3, kuş-3, otobüs-2, bilgisayar-2, makina-2, uçak-2, bilgi kutusu, böcek, bilgisayar mausu, robot, araba, horoz, hamur teknesi, ipek böceği, at, kelebek, gaz, Google	22	57	38
Yırtıcı ve Güçlü Etkin yurttaş	Aslan-6 , kaplan-4, kartal-4 , köpek-2, kurt, çita, timsah, leopar, silah, demir, ejderha	11	23	19
Rehber ve Yol Gösteren Etkin yurttaş	Öğretmen-2, el feneri-2 , ışık, lamba, pusula, internet, meşale, çoban, peygamber	9	11	15
Toplam		57	108	100

M: Metafor **TF:** Toplam Frekans

Kategori 1: Değerli ve yaşam kaynağı bir metafor olarak etkin yurttaş

Bu kategoride ortaokul öğrencileri, etkin yurttaşı insanların hayatına varoluş kaynağı ve hayatlarını sürdürmeleri için gerekli olan **Su-2, güneş-2, bulut, kuş yuvası, gübre, elmas** gibi kavramlara benzetmişlerdir. Bunun için 8 öğrenci tarafından ifade edilen 6 metafor aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

*Etkin yurttaş **suya** benzer. Çünkü su her zaman saf, temiz, iyidir. Çünkü su hayvan için insan için doğa için ağaçlar çiçekler için çok faydalıdır. Ö-56*

*Etkin yurttaş bir **güneşe** benzer. Çünkü güneş sıcak bir ortamdır. Güneş nasıl her yeri aydınlatıyorsa, dünya karanlıktan kurtuluyorsa etkin yurttaşlar da hem ülkesini hem dünyayı aydınlatır. Ö-82*

*Etkin yurttaş **bulutlara** benzer çünkü bulutlar da öyledir özgür (hür) oldukları halde üzerine düşen vazifeyi yerine getirir. Etkin yurttaşta insanlar özgür oldukları halde iyi güzel yaşanabilir bir dünya için çalışır. Ö-32*

*Etkin vatandaş **gübreye** benzer çünkü ektikçe dallar büyür ekin verir. Tıpkı etkin vatandaşın ülkeye yaptığı gelişim gibi yeni nesiller onların izinden yürümelerini sağlar. Ö-41*

*Etkin vatandaş **elmasa** benzer. Çünkü elmas çok yararlıdır. Her insan için çünkü elmas çok güzel bir şeydir. Etkin yurttaş da ülkesi için öyle değerlidir. Ö-7*

Kategori 2: Koruyucu ve mücadeleci bir metafor olarak etkin yurttaş

Bu kategoride ortaokul öğrencileri etkin yurttaşı koruma, **asker, savaşçı, güreşçi, cankurtaran, anne, sihirli peri, batman, duvar** gibi koruyucu ve mücadeleci figürlere benzetmişlerdir. Bu kategoride toplam 9 metafor 9 öğrenci tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

*Etkin yurttaş **batman'e** benzer; yani iyilik için savaşan yarasaya benzer. Gerektiğinde adalet için saldırır. Gerektiğinde yavrularını korur. Dişleri kendisini korumak için yapılmıştır. Çünkü her şeyde sessizdir. Adaletli bir hayvandır. Ö-3*

*Etkin vatandaş **sihirli periye** benzer çünkü sihirli peri her şeyi şıp diye yapar kendi istediklerini ve iyi insanları korur. Etkin yurttaş da inşaların doğru yola girmesine... Bilgi edinir ve o bilgilerle birlikte güzel şeylere yol açar. Ö-43*

*Etkin vatandaş **anneye** benzer. Çünkü bir anne yavrusunu nasıl koruyorsa etkin vatandaş da ülkesini aynı şekilde korur. Ülkesi için çok çalışır çok çabalar. Bir annenin çocuğuna verebileceği sevgiyi etkin vatandaş da ülkesine, milletine verir. Ö-46*

*Etkin vatandaş **cankurtarana** benzer çünkü cankurtaran insanları kurtarır. Aynı süper kahramanlar gibidir. Çok hızlı çeviktir ne yaparsan yap tıklmaz pes etmez. Etkin yurttaş da başkalarını korur, pes etmez. Bu iş çok zordur her insan yapmaz bunun için cankurtaran çok bir meslektir. Ö-59*

Etkin yurttaş **duvara** benzer. Duvar, insanları tehlikeden korur, insanların mahremini, özel yaşantısını kapatır, gizler korur... Etkin yurttaş da insanların dertlerini dinler. İnsanları başına gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı korumaya çalışır. İnsanlar hakkında bildiği özel gizli şeyleri kimseye söylemez. Nasıl depremlerde önce duvar yıkılıyorsa etkin yurttaş da önce kendini feda eder. Tıpatıp olmasa da çoğu yönleriyle aynıdır. Ö-97

Etkin yurttaş **ülkesini koruyan savaşı** gibi vatani[ni], milleti[ni], devletini koruyan yardım eder. Savaşı gibi devleti ve vatani için savaşan savaşı gibi akıyla, öz güveniyle, savaşan savaşıdır. Ö-9

Etkin yurttaş **güreşçiye** benzer. Çünkü hiç kimse yenemez onu çok güçlüdür güreşçi çok güçlüdür. Onu hiç kimse yıkamaz etkin yurttaş da önüne çıkan her engelleri çok çalışarak kendine güvenerek aşar. Ö-33

Kategori 3: Üretim ve çalışmanın kaynağı metaforu olarak etkin yurttaş

Bu kategoride ortaokul öğrencileri etkin yurttaş **Karınca-11, arı-8, inek-7, tavuk-5, ağaç-3, kuş-3, otobüs-2, bilgisayar-2, makina-2, uçak-2, bilgi kutusu, böcek, bilgisayar mausu, robot, araba, horoz, hamur teknesi, ipek böceği, at, kelebek, gaz, Google şeklindeki üretim ve çalışmaya yönelik metaforlarla daha çok ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu kategoride 57 öğrenci 22 farklı metafor geliştirmiş olup, bunlara yönelik açıklamalar aşağıda verilmiştir.**

Etkin yurttaş **karıncaya** benzer çünkü karıncalar nasıl sabah akşam demeden çalışıp didinirse etkin yurttaş da öyledir. Çünkü karınca hem çalışkan, hem de kışın ne yiyip ne içeceğini düşünen. Etkin vatandaş da sorumluluklarını bilen özelliğe sahiptir. Ö-58

Ben bu yüzden **arıya** benzetiyorum. Çünkü insanlardaki ülkeleri için yapması gereken her şey arılarda da vardır. Arılar bizler için gece gündüz bal yapmak ve bizi daha sağlıklı beslemek için uğraşırlar.

Etkin yurttaş aynı **ineğe** benzer. Niye mi? Çünkü inek gecenden gündüze kadar süt yapma çabasındadır. İnek sürekli çalışır. Aynı şekilde etkin yurttaş da çalışır, sorumluluklarını bilir.

Bizler nasıl ki inekleri beslersek ot, yem, su verirsek oda karşılığında bize et, süt, gibi ürünleri verir. Bizler de etkin yurttaş olmak içinde çok çalışmalıyız. Ö-87

Etkin yurttaş **ağaca** benzer; çünkü ağacı gerçekten etkin yurttaşa benzettim. Çünkü ülkesinin geçmişine geleceğine sahip çıkar, olumsuz işler karşısında sağlam durur. Ö-73

Etkin vatandaş **otobüse** benzer çünkü otobüs nasıl insanları diledikleri yere götürmekte yardımcı oluyorsa, katkı sağlıyorsa vatandaşın işini kolaylaştırmış olur. Ö-16

Etkin yurttaş **horoz** benzer çünkü her sabah horoz erkenden kalkar öter insanları uyandırır. Çalışır, üretir, tavukları korur. Etkin yurttaşlar da çalışkandır sabah erken uyanır çalışır, herkesi çalışmaya çağırır, zor durumdaki insanları korur. Ö-83

Bence etkin yurttaş **ipek böceğine** benzer. Nasıl etkin (aktif) bir yurttaş yapması gereken sorumluluklarını biliyorsa ipek böceği de öyledir. Örneğin ipek böceği ilk başta koza örer. Yapması gerekenleri ve bunların sırasını bilir. Çalışkandır aynı etkin bir yurttaş gibi. Ö-103

Kategori 4: Yırtıcı ve güçlü bir metafor olarak etkin yurttaş

Bu kategoride 23 ortaokul öğrencisi 11 farklı metafor üretmişlerdir. Bunlar; Aslan-6, kaplan-4, kartal-4, köpek-2, kurt, çita, timsah, leopar, silah, demir, ejderha şeklindedir. Bu kategoride ortaokul öğrencilerinin etkin yurttaşla güçlü ve yırtıcı bir anlam yükledikleri, olaylar karşısında da zayıf bir yurttaş profili değil, güçlü bir yurttaş profili düşledikleri görülmüştür.

Örneğin bir **kartal** o da etkin vatandaşlar gibi cesur. Ve gözü pektir bu da onu öbür hayvanlardan ayıran en büyük örnektir. Bir kartal yavruları için her şeyi yapar. Etkin bir vatandaş ise vatani ve milleti için her şeyi yapabilir. Ö-106

Etkin yurttaş **kaplana** benzer çünkü kaplan tuttuğunu koparan bir hayvandır. Ailesine çocuklarına bir şey yapılırsa mesela kaçırılırsa, kişiyi eğer ki yakalarsa pençeler, öldürür. O kadar hırslı bir hayvandır. Etkin yurttaş da onun ilkesine yakınlarına kötü bir şey yapıldığında karşı koyar. Ö-49

Etkin yurttaş **ejderhaya** benzer korkmaz ürkmez ve asla yıkılmaz. Etkin yurttaş devletini yıkılmaması için elinden geleni yapar. Ejderha

neslinin devam ettirmesi için, [nesline] zarar gelmemesi için korkmaz gerekirse canını ortaya koyar. Ö-70

Bence etkin yurttaş **demire** benzer. Demiri kullanınca pas tutmaz eğer ki, pas tutmasa bu bizim işimize gelir. Çünkü sürekli çalışabiliriz. Etkin yurttaş da öyle.. Demir ile çok çalışırsak çelik olur ve çelik de kırılmaz yamulmaz bir nedendir. Ö-91

Kategori 5: Rehber ve yol gösteren bir metafor olarak etkin yurttaş

Bu kategoride 11 öğrenci toplamda 9 metafor üretmiş olup, metaforlar şu şekildedir: Öğretmen-2, el feneri-2, ışık, lamba, pusula, internet, meşale, çoban, peygamber. Öğrenciler etkin yurttaş daha çok yol gösteren, ışık olan, öncü olan lider ruhlu figürlere benzetmişlerdir. Öğrencilerin etkin yurttaş bu metaforlara benzetme gerekçeleri ise aşağıda verilmiştir.

Etkin yurttaş **öğretmene** benzer çünkü öğretmenlerim güçlüdür ve daima öğrencileri için çalışırlar, çabalarlar, korurlar ve onlara adaleti öğretir, haklarını korur. Öğrencilerine

örnek olur. Öğretmenler her zaman haklı olanın yanındadır. Ve fedakârlardır. Ö-54

Etkin vatandaş **el fenerine** benzer. Çünkü kendi önünü aydınlattığı gibi başkasının da önünü aydınlatır. Ö-17

Etkin yurttaş **pusulaya** benzer. Çünkü etkin yurttaş yol gösterir. Pusula bize yol gösterir. Bize kayb olduğumuzda bize akıl verir. Bize bir şey olmadan kurt yemeden, ayı çıkmadan önce davranır bizim ev yolumuzu gösterir. Ö-51

Etkin yurttaş **Peygamber efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'e** benzer. Etkin yurttaş görevini bilen yapan insanlara yol gösterir. Peygamberimiz de insanlar için yol gösterici olarak gönderilmiştir. O olmasaydı insanlık daha kötü olabilirdi. İnsanlara hep doğru yolu gösterdi. Etkin yurttaşlar da insanlara doğruyu söyler. Ö-80

Kategori 1: Koruyucu bir metafor olarak hukuk kuralları

Bu kategoride araştırmaya katılan öğrencilerin 38 tanesinin hukuk kurallarına yönelik geliştirdikleri 21 farklı metafor, hukuk kurallarına "koruyucu" bir figür yakıştırmasını

Tablo 2. Hukuk kuralları kavramına yönelik metafor ve kategoriler

KATEGORİLER	HUKUK KURALLARINA İLİŞKİN METAFORLAR (F)	M	TF	%
Koruyucu Bir Metafor Olarak Hukuk	Baba-7, çelik zırh (yelek, kılıç kalkan)-5, hırka/mont-3 , güvenlik görevlisi-2, devlet adamı-2, şemsiye-2, kılıç-2, silah-2, cam, perde, demirkapı, antivirüs programı, koruyucu melek, koruma, duvar, hayvanlar ülkesinin koruyucusu, can yeleği, kaplan, demir, muska, insan kolu	21	38	34
Yol Gösteren Bir Metafor Olarak Hukuk	Kur'an-ı Kerim-6, öğretmen-5 , kitap, göz, ışık, pusula, harita, el feneri, çanta	9	19	14
Ölçü Kaynağı ve Bir Kahraman Olarak Hukuk	Ejderha-2, süpermen-2 , köpek-2, örümcek adam, halkmen, batman, canavar, korku treni, kertenkele	9	12	14
Hayat Veren Hukuk	Yarabandı-3, güneş-2, su-2 , kalp, yağmur, doktor, ay, hastahane, ağrı kesici, çiftçi	10	14	16
Adalet ve Dengenin Kaynağı Olarak Hukuk	Anne-7, ağaç-5, terazi-3 , kuşkanadı-2, kalorifer peteği-2, soba, Hz. Ömer, yavru kedinin annesi, kalem, özgürlük, insan vicdanına, kirpi	12	26	19
Toplam		61	109	100

M: Metafor TF: Toplam Frekans

yaptıkları görülmektedir. 38 öğrencinin geliştirmiş olduğu 21 metafor ve frekans değerleri aşağıda verilmiş olup, hemen altında öğrencilerin bu metaforlara ilişkin gerekçeli açıklamaları verilmiştir. Öğrenci ifadelerinde ortaya çıkan metaforlar şu şekildedir: **Baba-7, çelik zırh (yelek, kılıç kalkan)-5, hırka/mont-3, güvenlik görevlisi-2, devlet adamı-2, şemsiye-2, kılıç-2, silah-2**, cam, perde, demirkapı, antivirüs programı, koruyucu melek, koruma, duvar, hayvanlar ülkesinin koruyucusu, can yeleği, kaplan, demir, muska, insan kolu.

Hukuk **babamıza** benzer çünkü babanın kuralları var. Hukukun da kuralları var. Nasil disiplinli bir baba evladına kuralları öğretir. Hukuk da halka söylüyor. Babamız bizim haklarımızı çiğnendiğinden bizi korur. Mesela babamızın eşit davranması ve bizi haksız yere suçladıysa biri, bizi korur. Günlük hayatta örnek; Mesela iki çocuğu var onların ikisine de eşit adaletli davranır. Ö-108

Hukuk kuralları **can yeleğine** benzer. Çünkü hukuk kuralları can yeleğine benzer nedeni ise hukuk kuralları biz mağdur olmayalım diye var. Mesela yolda yürürken biri bize vurmaya kalktı, dövmeye kalktı, biz de hakkımızı arayıp savcıya başvururuz. Savcı da bu hukuk kararına göre haklı tarafı seçer yani can yeleği gibi hukuk kuralları... Hukuk insanları bizi korur. Ö-69

Hukuk kuralları **hırkaya** benzer çünkü kış ve sonbaharda bizi sıcak tutmaya benzer. Bizim okuldan eve evden okula gittiğimizde üşümeziz. Kış aylarda hastalanmamak için yarar. Ö-37

Hukuk kuralları **şemsiye** gibidir. Çünkü nasıl yağmur yağdığında ıslanmamak için şemsiye kullanıyorsak şemsiye tarafından korunuyorsak hukuk kuralları da bizim için güvenliğimiz için bizleri korumak içindir. Ama eğer şemsiyede delik varsa su kaçıır. Hukuk da böyledir, eğer doğru uygulanmazsa zarar verir. Bu sebeple bence hukuk kuralları şemsiyeye benzer Ö-27

Hukuk kuralları **kılıca** benzer. Çünkü hukuk kuralları savaşta yani davada tek güvendiğimiz odur. Kılıç nasıl keskinse hukuk kuralları daha keskindir Ö-25.

Hukuk **koruyucu meleğe** benzer. Çünkü dünyada hukuk olmasaydı herkes istediği kötülüğü pis şeylerin hepsini serbestçe, rahatça yapabirdi. Kimsede buna engel olamazdı ama dünyada iyi ki hukuk var bu yüzden hukuk koruyucu meleğe benzer. Ö-18

Hukuk kuralları **duvarlara** benzer. Çünkü bazen insanın karşısında durabiliyor. Kanunlarla kuralların emredici olduğu belirtilmiştir. Aslında hukuk kurallarının karşımızda durmasının sebebi bir kez ceza ya da vb. şeyler alalım diye değil. Toplumdaki kişiler arası ilişkileri düzenleyen kurallardır. Bu sayede kişilerin birbiriyle olan topluluklarla ilişkileri düzenleyen yatırımı genel soyut ve sürekli kurallarımızdandır. Ö-30

Hukuk **cama** benzer. Çünkü dışarıda ne oldu ne bitti görebiliriz. Hukuk kurallarında da her suçun cezası net bellidir. Herkes için aynıdır. Ö-53

Hukuk kuralları **demir kapıya** benzer çünkü bizi hep korur. Çünkü haklıyı ve haksızı ayırt edebilir. Mesela ben suçlu değilim ama o suçlu suçu bana atıyor ve hukuk kuralları ile kimin haklı kimin haksız olduğunu belirler ve onu suçlu beni de haklı çıkarır. Haksız olan için kapılar demir kapı gibi sağlam kapanır. Ö-70

Hukuk **muskaya** muska içi dualarla güzelliklerle dolu ve iyi bir muskadır. Biz o muskayı boynumuza taksak bi şey olmayız. Hukukta tıpkı bir muska gibidir. Onun kurallarından ayrılmazsak başımıza bir şey gelmez. Ö-74

Hukuk kurallarını **bilgisayardaki anti virüs programına** benzetiyorum. Çünkü hukuk kuralları bizi korur bilgisayardaki anti virüs programındaki bilgisayarı korur Ö-24.

Kategori 2: Yol gösteren bir metafor olarak hukuk kuralları

Bu kategoride araştırmaya katılan öğrencilerin 19 tanesinin hukuk kurallarına yönelik geliştirdikleri 9 farklı metafor, hukuk kurallarına "yol gösteren" bir figür yakıştırmasını yaptıkları görülmektedir. 19 öğrencinin geliştirmiş olduğu 9 metafor ve frekans değerleri aşağıda verilmiş olup, hemen altında öğrencilerin bu metaforlara ilişkin gerekçeli açıklamaları verilmiştir. **Kur'an-ı Kerim-6, öğretmen-5, kitap-2**, göz, ışık, pusula, harita, el feneri, çanta

Hukuk kurallarını **Kur'an-ı Kerim'e** benzetiyorum, çünkü kutsal kitap olan Kur'an-ı Kerim'de emir ve yasaklar var. İnsanların iyilikleri için onlara yardımcı olur. Hukuk kuralları aynı kutsal kitaba benziyor. Ö-64

Bana göre hukuk **öğretmene** benzer. Öğretmen bize örnek olur ve ayrımcılık yapmaz ve her öğrencisine eşit davranır. Aynı zamanda hukukta insanlara eşit davranır. Ö-95

Hukuk **tarih kitabına** benzer. Çünkü nasıl tarih kitabında bilgiler değerliyse hukuk da bizim yaşamımız içinde değerlidir. Tarih kitabında nasıl eski insanlar ne yapmamızı söylüyorsa yaşamımızda bize yol gösteriyorsa, örnek oluyorsa hukuk da bize doğru yolu söyler. Ö-19

Hukuk kuralları **el fenerine** benzer. El frenleri karanlık bir sokakta tek yürüdüğümüzde yolumuzu aydınlatır. Hukuk da suçluların kim olduğunu öğrenmemizi sağlar. Ö-39

Bence hukuk kuralları **pusulaya** benzer. Çünkü pusulada hukuk kuralları gibi bizlere doğru yolu gösterir. Örneğin ormada kaybolan bir insanın yanında pusula varsa o insan pusulada gösterilen yöne doğru gittiği zaman yolunu bildirir. Bizler de aynı bunun gibi gösterilen doğru yoldan sapmamalıyız. Hukuk kuralları da pusula gibi bizlere doğru yolu gösterir. Hukuk kurallarına uymayan insanlar doğru yoldan sapar. İnsansız dünya, dünya da hukuksuz olmaz. Hukuk kurallarının olmadığı bir hayat ağaçsız ormana benzer. Ö-103

Hukuk bir **haritaya** benzer. Bize nereye gideceğimizi gösterir. Dağları, ovaları, illeri gösterir. Hukuk da bize ne kadar ceza yiyeceğimiz az mı çok mu hukuka uyarsak adalet olur. Herkes hakkını alır. Herkes hukuk karşısına çıkar. Herkes hak ettiği cezayı alacak... Çünkü haritalar herkese aynı şekilde doğru yönleri gösterir. Ö-104

Kategori 3: Olağanüstü güç kaynağı ve bir kahraman olarak hukuk kuralları

Bu kategoride araştırmaya katılan öğrencilerin 12 tanesinin hukuk kurallarına yönelik geliştirdikleri 9 farklı metafor, hukuk kurallarına "olağanüstü güç kaynağı ve kahraman" yakıştırmalarını yaptıkları görülmektedir. 12 öğrencinin geliştirmiş olduğu 9 metafor ve frekans değerleri aşağıda verilmiş olup, hemen altında öğrencilerin bu metaforlara ilişkin gerekçeli açıklamaları verilmiştir. Ejderha-2, süpermen-2, köpek-2, örümcek adam, halkmen, batman, canavar, korku treni, kertenkele

Hukuk kuralları **süpermene** benzer çünkü Süpermen nasıl insanları kurtarıyorsa hukuk kuralları da öyledir. Süpermen'in görevi insanlara yardım etmekse hukuk kuralları da aynısı gibi davranır. Hep insanların haklarını ellerinden alanlara yardım eder. Bir yaşlı teyzenin çantası çalındığında Süpermen nasıl

çalınan çantayı hırsızdan alıp yaşlı kadına veriyse, hukuk kuralları da ona benzer. Onlarda aynısını yapar insanlara yardım ederler, onlara bu konularda hep yardım ederler. Ö-77

Hukuk kuralları **ejderhaya** benzer. Kötülük yapanları yer yutar. Hukuk kuralları da toplumu düzenler ve devletin yaptırım gücünü belirler. Ö-15

Hukuk **batmana** benzer. Çünkü uçabiliyor mu? Uçabiliyor. Halkı koruyor mu? Koruyor. Özel güçleriyle düşmanları yeniyor mu? Yeniyor. Adalet ve hukuk için savaşan bir süper kahraman mı? Kahraman. Ö-10

Hukuk **köpeğe** benzer. Çünkü köpek kararlıdır. Kötülere saldırır. Hukuk kuralları gibi onlara uyan uymayanlara havlayabilir. Kendini korur ona kötü davrananların yanına gitmez. Ö-21

Hukuk kuralları **örümcek adama** benzer. Çünkü film karakteri olan örümcek adam insanlar kötü bir andayken anında yetişip, insanları hayvanları huzura kavuşturur. Suçlu kişiye hak ettiği cezayı verir. Ö-40

Hukuk kuralları **halkmene** benzer. Halk Men biri hastalanınca yardımına koşar. Bir kimse yolda kalınca onu gideceği yere götürüp açlara yardım eder. Hırsızlık olduğu zaman millete yardım eder. Sokakta birileri kavga ettiği zaman onları ayırıp, kısacası birileri halk için her şeyi yapar. Hukuk kuralları da öyle sokakta birileri bir yoldan geçen insana gasp ederse veya öldürürse hemen cezalarını verir. Ö-55

Kategori 4: Hayat veren bir metafor olarak hukuk kuralları

Bu kategoride araştırmaya katılan öğrencilerin 14 tanesinin hukuk kurallarına yönelik geliştirdikleri 10 farklı metafor, hukuk kurallarına "Hayat veren bir metafor" yakıştırmaları yaptıkları görülmektedir. 14 öğrencinin geliştirmiş olduğu 10 metafor ve frekans değerleri aşağıda verilmiş olup, hemen altında öğrencilerin bu metaforlara ilişkin gerekçeli açıklamaları verilmiştir. Bu metaforlar şunlardır: Yarabandı-3, güneş-2, su-2, kalp, yağmur, doktor, ay, hastahane, ağı kesici, çiftçi

Hukuk **yara bandına** benzer çünkü yara bandı bizim yaralarımızı sarar sağlığımıza kavuşturur. Nasıl birisi suç işlerse hâkim ona cezalar verir. Haksızlığa uğrayan kişinin de acısı hafifler. Ö-8

Hukuk bence bir **güneşe** benzer. İnsanları her zaman aydınlatır. Eğer hava bulutlu ise fazla

aydınlanmaz kimse. Hukuk işte bu yüzden güneşe benzer. Hukukun olmadığı bir ülke karanlıktır. Henüz aydınlanmamıştır. O ülkede insanların hakları yenir, hırsızlık yaygındır. Eğer o güneş ola ki batarsa, tüm dünya karanlığa bürünür. Ö-96

Hukuk **suya** benzer. Ve o su nasıl insanların susuzluklarını dindiriyorsa hukukta bizim adalet ihtiyacımızı karşılar. Su olmazsa insanlar nasıl ölüyorsa hukuk ve hukuk kuralları olmasa da insanların arasında düzgün bir iletişim olmaz, suç işlemek insanlar için günlük hayatın bir parçası haline gelir. Ö-97

Hukuk kuralları; bitkileri, ormanları, çiçekleri canlandıran **yağmura** benzer. Nasıl bir çiçek veya bitkiyi sularsan canlanır ve büyür. Devlet de hukuk kurallarıyla yükselir canlanır. Bir çiçeği sulamazsan ölür. Kuralsız, hukuksuz devlet de ölmüş olur. Ö-9

Hukuk kuralları **ağrı kesiciye** benzer. Çünkü nasıl başımız kolumuz elimiz dişimiz ağrıyorsa, ağrı kesici bunları dindiriyorsa, hukuk kuralları da mesela yoldan birisi geçti bir adam dövdü onlar da hukuk kurallarına başvuru yaparlar ve o kötü insanları hapse ya da başka bir şey yaparlar. Haksızlığa uğrayanların acısı dinmiş olur. Ö-42

Kategori 5: Adalet ve dengenin kaynağı olarak hukuk kuralları

Bu kategoride araştırmaya katılan öğrencilerin 26 tanesinin hukuk kurallarına yönelik geliştirdikleri 12 farklı metafor, hukuk kurallarına "adalet ve dengenin kaynağı" yakıştırmalarını yaptıkları görülmektedir. 26 öğrencinin geliştirmiş olduğu 12 metafor ve frekans değerleri aşağıda verilmiş olup, hemen altında öğrencilerin bu metaforlara ilişkin gerekçeli açıklamaları verilmiştir. **Anne-7, ağaç-5, terazi-3**, kuşkanadı-2, kalorifer peteği-2, soba, Hz. Ömer, yavru kedinin annesi, kalem, özgürlük, insan vicdanına, kirpi

Bence hukuk **anneye** benzer. Çünkü annem olmazsa ev dingonun ahırına benzer kargaşa olur. Anne her çocuğunu aynı eşitlikte sever. Örneğin; bizim mahallede bir komşu var iki çocuğu var. Çocuklarını birbirlerinden ayırmaz aynı eşitlikte sever. Ve annelerinin sözünü de dinlerler. Anne nasıl dengeli ve adaletli seviyor ve davranıyorsa hukuk da öyledir. Ö-84

Hukuk **terazi** gibidir herkese kurallar ile eşit derecede korur. Bir hırsızlıkta vs. olaylarda

adaleti sağlar. Haklıyı savunur, haksızsa ise cezasını verir. Adalet saraylarında "terazi" resmi var bence onu boşuna koymuşlar. Bu terazi çökünce bana ülke çökmüş gibi geliyor. Ö-107

Hukuk **sobaya** benzer, çünkü sobaya yaklaşırsak yanarız ve bunun için çok dikkatli olmalıyız. Dışarıda üşüdüğümüzde hemen içeri girip ısınırım. Hukuk da biri suçsuz hapisaneye düştüğü zaman hukuk sayesinde kurtulur. Hukuk kurallarından da şaşarsak ceza alırız; uyarsak rahat yaşarız. Odun sobası hukuka benzer. Ö-7

Hukuk **kirpiye** benzer. Çünkü kirpi nasıl gerektiği yerde dikenlerini açıyorsa, hukuk da öyle gerektiğinde acıtır. Mesela insan veya bir canlı kirpiye dokunuyorsa dikenini açar. Biz de hukuk kurallarına uymadığımızda kirpinin dikenleri gibi canımızı yakabilir. Ö-16

Hukuk denince **Hz. Ömer** geliyor aklıma çünkü Hz. Ömer halkına karşı çok adaletli bir halifeymiş. Hukukun amacı da adaleti sağlamak Hz. Ömer gibi. Ö-23

Tartışma ve Sonuç

Hukuk, toplum ve onu oluşturan bireyin devlet ile ilişkilerini düzenleyen, devlet gücüyle icra edilen ve bu suretle toplumun ortak çıkarlarını gözeten kurallar bütünüdür. Hukuk kuralları toplumsal hayatta düzeni ve adaleti sağlamak açısından insan yaşantısının en önemli unsurlarıdır. Özellikle demokratik toplumlarda, yöneticilerin insanların toplum yaşamındaki düzenini sağlamada başvurdukları birincil kaynaklar hukuk kurallarının bütününden oluşan anayasalardır. Anayasalardaki hukuk kuralları ile kendisi, ailesi, ülkesi ve dünya için çalışan, üreten bireylerin yetişmesi ve toplumdaki sayısının artması amaçlanır. Bu özellikte bireyler, kendi haklarının farkında olup, haksızlık karşısında meşru yollarla hem kendisini hem de mağdur ve bilinçsiz diğer bireyler için rehber olur. Özellikle ülke ve toplumların kalkınmasında bu nitelikte bireylere ihtiyaç duyulur. Özellikle "etkin yurttaş" veya "etkin vatandaş" olarak isimlendirilen bu bireyler, hukukun üstünlüğüne inanır, toplum sözleşmesinden oluşan hukuk kurallarına aykırı hareket ettiğinde kendisi için verilebilecek cezanın farkında olup, yaşantısında meşru yollar dışında hareket etmemeye çalışır. Bu özellikleriyle etkin yurttaşlar, çalışan, üreten niteliklerinin yanında hukukun üstünlüğünü

tanıdıklarından kendi ülkelerinin gelişmesine de büyük katkı sağlamış olurlar. Bu araştırmada öğrencilerin metaforları (mecazları) kullanarak, etkin yurttaşlık ve hukuk kurallarına yönelik açıklamalar yapmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Çünkü Yob'un (2003, s. 134) da belirttiği gibi: "Temelde metafor, söz ettiği olgunun kendisi değildir, onun sadece bir sembolüdür. Eğer bu olgunun kendisi olsaydı, metafora gereksinim olmazdı. Bu nedenle, metafor söz ettiği olgudan farklıdır. Zira olguya ilişkin çok güçlü bir perspektif sunsa da çoğu zaman onu tamamıyla açıklamaktan ziyade, o olgunun en karakteristik yönlerine vurgu yapar. Dolayısıyla o olguyu tüm yönleriyle açıklamakta yetersiz kalabilir. Bu durumu telafi etmek için de birçok metaforun işe koşulması gerekir"(Akt. Saban, 2008). Bu yüzden bu araştırmada da metaforlardan yararlanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğrenciler "etkin yurttaşlık" kavramına yönelik 60 farklı metafor geliştirmiştir. Öğrencilerin çok fazla metafor üretmesi araştırma için olağan bir durumdur. Zira literatürde metafor çalışmalarına bakıldığında bir kavramın bütün olarak açıklanabilmesi için tek bir metaforun yetersiz kalacağı düşünülmektedir. Weade ve Ernst'in (1990) de dikkat çektiği üzere, "Metaforlar seçmecidir ve tanımlamaya çalıştıkları olgunun sadece bir parçasını temsil ederler, tümünü değil."(Akt. Saban, 2008). Bu çalışmada da buna benzer şekilde "değerli ve yaşam kaynağı, koruyucu ve mücadeleciler, üretim ve çalışmanın kaynağı, yırtıcı ve güçlü, rehber ve yol gösteren şeklinde beş farklı kategoride adlandırılmıştır. Aynı şekilde "hukuk kuralları" kavramına yönelik de 62 farklı metafor çıkmış olup, bunlar da "koruyucu ve yol gösteren, olağanüstü güç kaynağı, hayat veren, adalet ve dengenin kaynağı şeklinde farklı beş kategoriye ayrılmıştır. Etkin yurttaşlık kavramına yönelik öğrencilerden en çok sırasıyla "**Karınca, arı, inek, aslan, tavuk ve kartal**" metaforları geliştirilirken; hukuk kuralları kavramına yönelik ise, "**baba, anne, Kur'anı Kerim, ağaç, öğretmen, terazi, yara bandı**" şeklinde metaforlar ön plana çıkmıştır. Etkin yurttaşlık kavramına ilişkin metaforların "**üretim ve çalışmanın kaynağı**" kategorisinde, hukuk kuralları kavramının ise, "**koruyucu ve yol gösteren**" kategorisinde daha fazla yer aldığı görülmüştür. Araştırma

sonucunda elde edilen bulgular ışığında her bir kategoride öğrencilerin özellikle vurguladıkları metaforları biraz da ayrıntılı irdelemenin sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Öğrencilerin farklı kategorilerde çok farklı metaforlar ürettikleri gözlenmiştir. Bu durum araştırmada **Örneğin değerli ve yaşam kaynağı bir metafor olarak etkin yurttaş** kategorisinde ortaokul öğrencileri etkin yurttaş insanların hayatına varoluş kaynağı ve hayatlarını sürdürmeleri için gerekli olan **Su ve güneş** şeklindeki kavramlara benzettikleri dikkat çekmiştir. Etkin yurttaşlığa yönelik ikinci kategori olan koruyucu ve mücadeleciler bir metafor olarak etkin yurttaş kategorisinde ise, ortaokul öğrencileri etkin yurttaş ilk kategoriden farklı olarak koruma, **asker, savaşçı, güreşçi, cankurtaran, anne, sihirli peri, batman, duvar** gibi koruyucu ve mücadeleciler figürlere benzetmişlerdir. Yine benzer özellikler dördüncü kategoride de dikkatleri çekmektedir. Zira **aslan, kaplan, kartal, köpek, kurt, çita, timsah, leopar, silah, demir ve ejderhaya güçlü ve yırtıcı anlamlar yüklemişlerdir.** Yani olaylar karşısında zayıf bir yurttaş profili değil, güçlü bir yurttaş profili düşledikleri görüşmüştür. Katılımcıların en fazla metafor ürettikleri üçüncü kategori olan üretim ve çalışmanın kaynağı olarak etkin yurttaş kategorisinde öğrencilere bakıldığında ise bu araştırmada etkin yurttaş **karınca, arı, inek tavuk** şeklindeki üretim ve çalışmayı simgeleyen canlılara benzettikleri dikkatleri çekmektedir. Öte yandan katılımcıların bazıları da etkin yurttaş rehber ve yol gösteren bir anlam taşıyan öğretmen, el feneri, ışık, lamba, pusula, internet, meşale, çoban, peygamber şeklindeki varlıklara benzetmişlerdir. Öğrenciler etkin yurttaş daha çok yol gösteren, ışık olan, öncü olan lider ruhlu figürlere benzetmiş olup, tüm bu özelliklerin olumlu olduğu dikkatleri çekmektedir. Yurttaşlık ve etkili yurttaşlık kavramına ilişkin yapılan araştırmalarda da (Yılmaz, 2013; Ersoy, 2007; Yazıcı ve Yazıcı, 2010; Chiodo, Martin & Worthington, 2011; Wang vd., 2006; Ersoy, & Öztürk, 2015) benzer şekilde etkin yurttaşlığa yönelik algının olumlu olduğu görülmüştür.

Ortaokul öğrencilerinin hukuk kurallarına yönelik geliştirdikleri metaforlar da yine beş farklı kategoride toplanmıştır. Öğrencilerin

en fazla vurguladıkları kategori **“koruyucu bir metafor olarak hukuk”** kategorisi olmuştur. Öğrencileri hukuk kurallarını baba, çelik zırh (yelek, kılıç kalkan), hırka/mont, güvenlik görevlisi, devlet adamı, şemsiye, kılıç, silah, cam, perde, demir kapı, anti virüs programı, koruyucu melek, koruma, duvar, hayvanlar ülkesinin koruyucusu, can yelegi, kaplan, demir, muska ve insan kolu gibi farklı açılardan insan hayatını koruyan varlıklara benzettikleri görülmüştür. Bu da onların hukuk kurallarını bir “sığınak” olarak gördüklerini düşündürmektedir. Benzer şekilde üçüncü kategoride de hukuk kuralları **olağanüstü güç kaynağı ve bir kahramana** benzetilmiştir. Bu kategori ilk etapta koruyucu kategorisi gibi görünse de öğrenciler hukuk kurallarını burada yeri geldiğinde olağanüstü bir güç sergileyip cezalandırıcı varlıklar olan; ejderha, Süpermen, köpek, örümcek adam, halkmen, batman, canavar, korku treni, kertenkele gibi varlıklara benzetmişlerdir.

Dördüncü kategoride ise hukuk kuralları öğrencilerin gözünden “hayatta kalmayı ve hayata tekrar dönüşü kolaylaştıran varlıklar” olan yarabandı, güneş, su, kalp, yağmur, doktor, ay, hastahane, ağrı kesici, çiftçi şeklindeki metaforlara benzetilmiştir. Bir diğer kategoride ise öğrenciler hukuk kurallarını **Kur’an-ı Kerim, öğretmen, kitap, göz, ışık, pusula, harita, el feneri, çanta** şeklindeki metaforlara benzetmiştir. Bu metaforların gerçek hayattaki işlevlerinden de yola çıkılarak yol gösteren bir metafor olarak hukuk kategorisi başlığında toplanmıştır. Son olarak öğrenciler hukuk kurallarının belki de en önemli özelliği olan “adalet ve dengenin kaynağı” özelliğine vurgu yapmış olup; **anne, ağaç, terazi, kuş kanadı, kalorifer peteği, soba, Hz. Ömer, yavru kedinin annesi, kalem, özgürlük, insan vicdanına, kirpi** şeklindeki kavramlarla ilişkilendirmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Can, O. (2013). *Bir bakışta hukuk, anayasa ve Türkiye*. Ankara: Lider Gençlik Kitapları.
- Chiodo, J.J., Martin, L. A. ve Worthington, A. (2011). Does it mean to die for your country? Preservice teachers' views regarding teaching the Pledge of allegiance, *The Educational Forum*, 75(1), 38-51.
- Ersoy, A. F. ve Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık Değeri Olarak Yurtseverlik: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Algısı. *İlköğretim Online*, 14(3), 974-992.
- Ersoy, F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Fer, S. ve Cırık İ. (2007). *Yapılandırmacı öğrenme-kuramdan uygulamaya*, İstanbul: Morpa Yay.
- İşler, E. (1999). Voltaire ve Rousseau etrafında aydınlanma çağı Fransız yazınına bir bakış. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 48-54.
- Korkut, L. (2014). Siyasi kimlik olarak vatandaşlık: Türkiye’de ve dünya devletlerinde anayasal vatandaşlık tanımları. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 5-41.
- Kunt, I. (2009). *Eğitim üzerine: Ruhun eğitimi-ahlak eğitimi-pratik eğitim*. (Çev. Ahmet Aydoğan). İstanbul: Say Yayınları.
- Kurt Topuz, S. (2010). *Yurttaşlık kavramı ve Türkiye’de yurttaşlık: Edirne Çingenelelerinin/Romanlarının yurttaşlık algısı üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Locke, John (2004), *Hükümet üzerine ikinci inceleme*, (Çev. Fahri Bakırcı), Babil Yayınları, Ankara.
- Özpolat, V. (2012). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Saray Matbaacılık.
- Patrick, J. J. (1999). The concept of citizenship in education for democracy. *ERIC Digest*. ED432532, 1-6. (22 Ocak 2010). ERIC veri tabanından alınmıştır.
- Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan günümüze vatandaşlık anlayışı, *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 128-157.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. Kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*. 7(2), 421-455.

- Tannenbaum, D. ve David S. (2008). *Siyasi düşünce tarihi: filozoflar ve fikirleri*. (Çev. Fatih Demirci) Ankara: Adres Yayınları.
- Tebliğler Dergisi*. 126, 14.09.2010.
- Turhan, T., Tanrıbilir, F. B. (2012). *Vatandaşlık hukuku*. Ankara: Yetgin Kitabevi.
- Ulutaş, Ejder. (2014). Türkiye’de vatandaşlık ve anayasal süreç. *Akademik İncelemeler*. 9(1), 73-102.
- Üstel, F. (2004). *Makbul vatandaşın peşinde: II. Meşrutiyet’ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. Birinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wang, C. K. J., Khoo, A., Goh, C. B., Tan, S., ve Gopinathan, S. (2006). Patriotism and national education: Perceptions of trainee teachers in Singapore. *Asia Pacific Journal of Education*, 26(1), 51–64.
- Yazıcı, S. ve Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Journal of International Social Research*. 3(10), 649-660.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2013). İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28(1), 453-463.
- Yob, I. M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22, 127–138.

Summary

Introduction

The purpose of this research is to reveal the perceptions of middle school students about the concepts of “effective citizenship” and “rules of law” through metaphors. It is important to ensure that people are not only aware of the rights they possess because they are human rights, and that they are sincerely willing to use and protect them, in order to achieve the goals set out in the educational program, in schools, and in social life, in individuals and in human rights and democracy. At younger ages, citizens need to be aware of why these rights should be protected, knowing what, why and how they can be protected only through a healthy civic education. After the family, the first educational institution of the child, the greatest share of the child’s personality and behavior development falls into the schools. The education given to schools is more programmed, systematic and formal. Citizenship education given is more conscious and under the responsibility of teachers. The teacher can’t give the child a civic awareness only with the program he / she applies to his / her class, and at the same time becomes a role model with his / her

behaviors. Thus, while class and social studies teachers give citizenship education;

Human rights, freedoms and democracy, they need to use this information in addition to their knowledge and experience. In the behavior of their daily lives, these theoretical knowledge can be used as a result of practice, but they can also gain an effective citizenship consciousness. The reason for this is not to educate the only kind of people but to educate people who learn continuously, develop themselves and their environment, take social active roles and become a light for themselves and their surroundings. As such, it can be said that if a constantly learning and developing student, teacher, and citizen profiles are to be expected, then a continuously evolving dynamic education system, which closely follows developments, can be said to have great prominence in the development of good / effective citizenship.

Method

This research was carried out with the “case study” model of qualitative research design. The research was carried out in the

7th grade of Tevfik Kut Middle School in the fall semester of 2016-2017 academic year. 129 middle school students participated in the research. Of the students participating in the survey, 60 are female students and 69 are male students. In order to learn the metaphorical perceptions of the students on the concepts of effective citizenship and rules of law, it was decided to collect the data by means of metaphors by studying the related studies. Metaphor "is a language form in which a concept or term is applied to a different content to express a certain similarity" (Sackmann,1989; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013, 237). In this research, firstly interview forms were prepared to answer metaphors. Research findings was collected through a form containing sentence like as "effective citizenship..... like / as, because....." and "rules of law..... like / as, because.....". In the form of a total of two questions, the students were allowed to write the reason for the metaphor they likened in detail. Before writing the metaphors for which pupils likened the concepts of effective citizenship and rules of law to the forms, the students were given detailed information on effective citizenship and rules of law. The "content analysis" technique was used to analyze the data. The main aim in content analysis is to reach the associations and concepts that can explain the obtained data (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Miles and Huberman formula (1994) (Reliability = Opinion / [Consensus union + Opinion separation] * 100) was calculated by determining the consensus and difference of opinion according to the feedbacks of the experts. The consistency between expert and researcher evaluations was found to be 92%. Since this value is above .90, a desirable reliability has been achieved in terms of research.

Findings

A total of 118 metaphors were expressed by students in this study. According to the results of the research; Students developed 60 different metaphors for the concept of "effective citizenship". It is normal for researchers to produce too many metaphors. Because, considering the metaphor studies in literature, it is thought that a single metaphore will be inadequate in order to

be able to explain a concept as a whole. As Weade and Ernst (1990) note, "Metaphores are selective and represent only a part of the phenomenon they try to identify, not the whole." (Akt Saban, 2008). In this work, it is named like this in five different categories as "valuable and life source, saver and struggle, source of production and work, predatory and powerful, guiding and guiding. In the same way, 62 different metaphors have emerged for the concept of "law rules", which are divided into five different categories as "protective and guiding, extraordinary power source, livelihood, justice and equilibrium. Metaphors of "Ant, bee, cow, lion, poultry and eagle" were most developed from the students for effective citizenship concept respectively. Metaphors about rules of law concept came to the forefront in the form of "father, mother, Qur'an, tree, teacher, scales, wound band". Metaphors related to the concept of effective citizenship have been found to be more in the category of "source of production and work" and in the concept of legal rules, "protective and guiding" category. As a result of the research, it is thought that the metaphors that the students in each category especially emphasize in detail will be healthy in some detail. It has been observed that students produce very different metaphors in different categories.

Discussion

The results of this research conducted for effective citizenship and law rules are similar to some researches. This situation supports the research results. As a result, secondary school students are seen as a useful individual for the active citizen country, while the law has reached a conclusion that they see the people in a protective role for their lives in a peaceful and healthy environment.